

С.Г. Гордієнко
доктор юридичних наук, доцент,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Проблеми систематизації нормативно-правового регулювання захисту конфіденційної інформації в Україні

Розглядаються наукові та практичні проблеми систематизації правового регулювання охорони та захисту конфіденційної інформації в Україні.

Рассматриваются научные и практические проблемы систематизации правового регулирования охраны и защиты конфиденциальной информации в Украине.

The scientific and practical problems of systematization of the legal adjusting of guard and defense of confidential information in Ukraine are considered.

Ключові слова: конфіденційна інформація, службова таємниця, державна таємниця.

Постановка проблеми

Проведені узагальнення законодавчої бази та нормативних актів щодо інтелектуальної власності, право якої розповсюджується на всі види та типи відкритої та конфіденційної інформації, дали підстави для визначення ключових недоліків і, відповідно, напрямків удосконалення діяльності в сфері правової охорони і захисту конфіденційної інформації в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Актуальність вказаної проблематики адекватно оцінюється керівництвом держави, про що свідчить розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності» [1, ст. 28] і в якому зазначено, що чинна в Україні нормативно-правова база забезпечує правову охорону об'єктів інтелектуальної власності та порядок їх використання.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Практика застосування законодавства свідчить про низку проблем, пов'язаних з невідповідністю деяких його норм нормам міжнародного права, забезпеченням ефективного захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності та створенням цивілізованого ринку цих об'єктів, що свідчить про не вирішені раніше проблеми.

Формулювання цілей статті

Надзвичайно важливим серед зазначених проблем є визначення та обґрунтування понять, які в період з 1991 по 1994 роки закріплені законодавчо: «комерційна таємниця», «ноу-хау» та «банківська таємниця», «конфіденційна інформація», «інформація про громадян», «державна таємниця», «лікарська таємниця», «службова таємниця», «адвокатська таємниця», «професійна таємниця», інформація в автоматизованих системах, «нерозкрита інформація» та інші види таємниць, які є родо-видо-класовими категоріями конфіденційної інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження

Введення у правовий обіг вищевказаних понять здійснювався, в основному, за рахунок різних іноземних законодавчих джерел без належної узгодженості

понять між собою, судової практики, що при практичному застосуванні в Україні виявило недосконалість законодавства як у визначенні видів таємниць, так і засобів їх цивільно-правового, адміністративно-правового та кримінально-правового захисту.

Останнє зумовлює необхідність розвитку і вдосконалення відповідного галузевого законодавства щодо кожного виду таємниць із визначенням ознак таємниці, кола суб'єктів, що мають право на таємницю, прав та обов'язків осіб, які мають стосунок до певних видів таємниць, порядку захисту прав, відповідальності за розголошення інформації, що повідомляється під час вказаних відносин та особливостей захисту для кожного виду таємниць.

Крім того, потребують перегляду нормативно-правові акти України в сфері обігу певних видів таємниць, що потребує приведення національного законодавства про інтелектуальну власність у відповідність до норм міжнародного права. На сьогодні в Україні задекларовано такі визначення щодо інтелектуальної власності (ІВ), які породжують різні категорії обмежень: таємниця сповіді – ніхто не може бути примушений до розголошення таємниці сповіді [1]; ніхто не має права вимагати від священнослужителів відомостей, одержаних ними при сповіді віруючих; ніхто не може бути примушений до розголошення таємниці сповіді [2, ст. 28]; особиста, сімейна, професійна, комерційна або державна таємниця [3]; таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції [4, ст. 31]; комерційна таємниця – відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства, що не є державною таємницею, розголошення (передача, витік) яких може завдати шкоди його інтересам. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, порядок їх захисту визначаються керівником підприємства. Відомості, які не можуть становити комерційної таємниці, визначаються Кабінетом Міністрів України [5, ст. 30]; комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з таким видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці [6, ст. 505–508]; комерційна таємниця – конфіденційна інформація, що дозволяє її власникові за існуючих або можливих обставин збільшити доходи, уникнути невиправданих витрат, зберегти становище на ринку товарів, робіт, послуг або одержати іншу комерційну вигоду [7]; під комерційною таємницею підприємств, установ та організацій маються на увазі відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою їх діяльністю, що не є державними таємницями, розголошення (передача, витік) яких може завдати шкоди його інтересам. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, порядок їх захисту визначаються керівником підприємства. Відомості, які не можуть становити комерційну таємницю, визначено постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 року № 611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» [8]; інформація складає службову або комерційну таємницю у випадку, якщо інформація має реальну або потенційну цінність у силу невідомості третім особам, до неї відсутній вільний доступ на законних підставах та володар інформації вживає заходів для збереження її конфіденційності» [9].

Наприклад, за Єдиним актом про комерційну таємницю США, схваленим Асоціацією адвокатів США у 1979 р., «комерційна таємниця – це інформація,

що має незалежну економічну цінність, реальну або потенційну, завдяки тому, що ця інформація не є загальновідомою та такою, яку легко з'ясувати законними засобами для набуття економічних переваг від її розкриття або використання; є об'єктом зусиль щодо збереження її секретності, що є достатніми за певних обставин» [10].

Під «ноу-хау» в США визнається сукупність технічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих [11, ст. 1]. Ноу-хау – інформація щодо промислового, комерційного або наукового досвіду [12, п. 1.30]. Аналогічне визначення дається також у Декреті Кабінету Міністрів [13, ст. 1].

У свою чергу, банківська таємниця – це інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту [14, ст. 60].

Конфіденційна інформація – це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Натомість громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною за власний кошт, або такою, яка є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної та встановлюють для неї систему (способи) захисту. Виняток становить інформація комерційного та банківського характеру, а також інформація, правовий режим якої встановлено Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України (з питань статистики, екології, банківських операцій, податків тощо) та інформація, приховування якої являє загрозу життю і здоров'ю людей. До такої інформації відносять статистичну інформацію, яка належить до інформації з обмеженим доступом і знаходиться у володінні, користуванні або розпорядженні окремого респондента та поширюється виключно за його згодою, відповідно до погоджених з ним умов [16]. Такою може бути визнана статистична інформація (дані) – офіційна державна інформація, яка характеризує масові явища та процеси, що відбуваються в економічній, соціальній та інших сферах життя регіонів України. Статистичною інформацією є також банківська і фінансова статистика, статистика платіжного балансу тощо, які складаються на підставі адміністративних даних, отриманих Національним банком України та спеціально уповноваженими органами державної влади (крім органів державної статистики) відповідно до їх компетенції. Відповідні повноваження зазначених органів, а також засади щодо організації збирання, опрацювання, аналізу, поширення, збереження, захисту та використання такої інформації визначаються окремими законами [17].

Зокрема, первинні дані, отримані органами державної статистики від респондентів під час проведення статистичних спостережень, а також адміністративні дані щодо респондентів, отримані органами державної статистики від органів, що займаються діяльністю, пов'язаною із збиранням та використанням адміністративних даних, є також конфіденційною інформацією, яка охороняється Законом і використовується виключно із статистичною метою у зведеному знеособленому вигляді. Однак, поширення статистичної інформації, на підставі якої можна визначити конфіденційну статистичну інформацію щодо конкретного респондента, забороняється.

Статистична інформація, отримана у процесі державних статистичних спос-

тережень, а також первинні дані, отримані у процесі проведення інших статистичних спостережень, є державною власністю.

Право власності на зведену знеособлену статистичну інформацію, отриману органами державної статистики у процесі статистичних спостережень, що проведені за рахунок коштів замовника, визначається договорами на створення цієї інформації, які також передбачають умови поширення органами державної статистики вказаної інформації [15].

Державні органи та організації, органи місцевого і регіонального самоврядування, інформаційні системи яких вміщують інформацію про громадян, зобов'язані надавати її безперешкодно і безкоштовно на вимогу осіб, яких вона стосується, крім випадків, передбачених законом, а також вживати заходів щодо запобігання несанкціонованому доступу до неї. Забороняється доступ сторонніх осіб до відомостей про іншу особу, зібраних відповідно до чинного законодавства державними органами, організаціями і посадовими особами [18, ст. 30–31].

Особливо важливе значенням має *державна таємниця*, під якою визнається вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою [19, ст. 1]. Відповідно до чинного законодавства, інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значущою, тобто якщо вона є предметом громадського інтересу і якщо право громадськості знати цю інформацію переважає право її власника на її захист [20, ст. 30]. Такою може визнаватися, зокрема, лікарська таємниця (медичні і фармацевтичні працівники зобов'язані дотримувати вимог професійної етики і деонтології, зберігати лікарську таємницю) [21, ст. 78] або службова таємниця [22, ст. 13]; адвокатська таємниця – предметом якої є питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до адвоката, суть консультацій, порад, роз'яснень та інших відомостей, одержаних адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків. Адвокату, помічнику адвоката, посадовим особам адвокатських об'єднань забороняється розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської таємниці, і використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб [23, ст. 9]. До такої інформації також належить професійна таємниця, під якою визнається стан збереження матеріалів, документів, інших відомостей, якими користуються посадові особи Рахункової палати та особи, які залучаються до здійснення функцій Рахункової палати під час проведення перевірок, ревізій, обстежень і про які забороняється розголошувати у будь-якій формі до моменту прийняття рішення Рахункової палати [24, ст. 20]. Таємниця страхування – розголошення в будь-якій формі відомостей з питань страхування [25]. Сюди ж можна віднести й інформацію в автоматизованих системах (захист інформації в системі – діяльність, спрямована на запобігання несанкціонованим діям щодо інформації в системі; технічний захист інформації – вид захисту інформації, спрямований на забезпечення за допомогою інженерно-технічних заходів та/або програмних і технічних засобів унеможливлення витоку, знищення та блокування інформації, порушення цілісності та режиму доступу до інформації [26]. Нерозкрита ж інформація (не для друку) – гриф обмеження, котрий застосовується в електронних законодавчих базах для позначення документів з грифами обмеження; персональні дані, які містять відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [27; 28, ст. 2].

Зазначимо, що відповідно до Модельних положень про захист проти недобросовісної конкуренції, підготовлених Всесвітньою організацією інтелектуаль-

ної власності у 1996 р. [29], інформація повинна розцінюватися як секретна інформація, якщо вона: не є загальновідома або легкодоступна як єдине ціле, має комерційну цінність через те, що вона є секретною, а також є об'єктом достатніх для даних обставин заходів зі збереження її у таємниці правоволодільцем.

Такий доволі широкий перелік визначень, пов'язаних з таємницею, дає нам можливість спробувати встановити конститутивні ознаки цих понять, сформулювати види та причинно-наслідкові зв'язки між ними, визначити критерії первинності та вторинності визначень, встановити систему взаємовідносин та взаємозв'язків між ними. Останнє дозволяє частково обґрунтувати нашу гіпотезу стосовно того, що інформація може бути як відкритою, так і з різними ступенями (рівнями) обмеження у її використанні.

Відомо, що існує загальнодоступна (відкрита) інформація та конфіденційна інформація, про яку йдеться передусім у Конституції України. Так, підтвердженням цього є положення щодо співвідношення «таємниці» та конфіденційної інформації: посадові особи Уповноваженого органу в разі розголошення в будь-якій формі відомостей, що є таємницею страхування, несуть відповідальність, передбачену законом. Зокрема, конфіденційна інформація щодо діяльності та фінансового стану страхувальника – клієнта страховика, яка стала відомою йому під час взаємовідносин із клієнтом чи з третіми особами при провадженні діяльності у сфері страхування, розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту, є таємницею страхування [30].

Зазначене дає підстави зробити висновок, що інформація поділяється на загальнодоступну, інформацію з обмеженнями в доступі (державна, службова, комерційна, банківська, усиновлення, лікарська, адвокатська, військова, промислова, корпоративна таємниця тощо) та конфіденційну інформацію, що потребує чіткого законодавчого врегулювання її статусу в законодавстві України.

Отже, за режимом доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Держава, керуючись чинним законодавством, здійснює контроль за режимом доступу до такої інформації. У свою чергу інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну [31, ст. 28, 30]. Вказане не зовсім є логічним, адже довірчість (конфіденційність) встановленого ступеня існує і для таємної інформації.

Зокрема, конфіденційна інформація – це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних або юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Саме тому громадяни (юридичні особи), які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту [32, ст. 30].

Таким чином, відповідальність за розголошення відомостей з різними ступенями доступу (різного роду «таємниці») і порядок їх охорони мають встановлюватися [32], а не декларуватися законодавчими актами України, при цьому, досить невиважено та різнопланово.

Так, за порушення законодавства про інформацію настає дисциплінарна, цивільно-правова, адміністративна або кримінальна відповідальність згідно з чинним законодавством України [33, ст. 47].

Разом із тим, необхідно зауважити, що таким же чином – безсистемно, врегульований і порядок розробки інформації, документів, їх використання, передачі тощо на рівні відомчих розпорядчих документів [34]. Наприклад, найбільш

грунтовно питання організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях розроблено у «Порядку організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» [35].

Зокрема, недостатньо вивчено, як регулюється процес забезпечення конфіденційності у банківській сфері [36].

Застосовуючи системний метод, спробуємо у найбільш загальному вигляді визначитися у законодавчих підставах класифікації інформації.

№ з/п	Підстави класифікації
1	За видом доступності: відкрита інформація; конфіденційна: інформація з обмеженим доступом; таємна (для службового користування, таємна, цілком таємна, особливої важливості)
2	За правом власності: власність особи; недержавна власність; державна власність; власність фізичної, або юридичної особи
3	За типом прав на інформацію: майнові права; немайнові права; виключні права
4	За сферами обігу: політична; економічна; соціальна; військова; екологічна; науково-технологічна; інформаційна та інші сфери; промисловість; сільське господарство; духовна сфера; наукова сфера; науково-виробнича сфера; нетрадиційна сфера
5	За типом нормативно-правового регулювання: конституційне; законодавче; нормативне (Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, міністерства, відомства та їх керівництво);
6	За видами законодавства, яким регулюється: адміністративне законодавство; цивільне законодавство; кримінальне законодавство

З цього випливає, що у власності особи може перебувати:

1. Відкрита інформація:
 - статистична інформація (дані);
 - інформація професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру;
 - інформація про громадян;
 - персональні дані.
2. Конфіденційна інформація – інформація про особисте та сімейне життя громадян: таємниця сповіді, таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Режим охорони та обмежень такої інформації визначається законодавством і стосується будь-якої людини, незалежно від громадського, політичного чи економічного статусу.

Крім того, чинним законодавством передбачена державна власність:

1. Відкрита інформація.
2. Конфіденційна інформація – інформація з обмеженим доступом (нерозкрита інформація), що не є власністю держави (створена не за її кошти); залежно від виду діяльності: виробництво, банківська сфера, сфера комерції тощо (інформація професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру); знаходиться в автоматизованих системах чи на паперових носіях:

а) професійна чи службова таємниця: лікарська таємниця, адвокатська таємниця, таємниця страхування, комерційна таємниця, банківська таємниця: статистична інформація; інформація про громадян; ноу-хау; не для друку;

б) державна таємниця – секретна інформація: статистична інформація; ін-

формація про громадян; професійна таємниця, службова таємниця: лікарська таємниця, адвокатська таємниця, таємниця страхування, комерційна таємниця, банківська таємниця; інформація що знаходиться в автоматизованих системах; ноу-хау; не для друку.

Зауважимо, що на сьогодні в Україні з'явилася недержавна власність:

1. Відкрита інформація.

2. Конфіденційна інформація – інформація з обмеженим доступом (нерозкрита інформація), що не є власністю держави (створена не за її кошти); залежно від виду діяльності: виробництво, банківська сфера, сфера комерції тощо (інформація професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру); або така, що знаходиться в автоматизованих системах чи на паперових носіях. В умовах ринкових відносин особливо важливого статусу набуває професійна чи службова таємниця: лікарська таємниця, адвокатська таємниця, таємниця страхування, комерційна таємниця, банківська таємниця: статистична інформація; інформація про громадян; ноу-хау; не для друку тощо.

Подібна таємниця (секретна інформація) дуже часто суперечить державній таємниці: статистичній інформації; інформації про громадян тощо. Все це створює додаткові правовідносини різних суб'єктів в державі, що потребує, на нашу думку, невідкладного розв'язання [37].

Висновки

По-перше, чіткий, логічний набір обмежень у сфері інтелектуальної власності найближчим часом має бути чітко систематизований державою. Відтак потрібно визначитися у принципах, термінології та напрямках удосконалення нормативно-правової бази. На сьогодні різного роду «конфіденційність» та «таємність» інформації визначає Конституція, Цивільний кодекс та 16 законів України, не кажучи вже про укази, постанови, декрети, листи центральних органів влади та управління та низку інших документів, однак чіткого їх співвідношення до цього часу так і немає.

По-друге, цілком очевидно є необхідність науково обґрунтованого підходу до реалізації принципів систематизації законодавства і, зокрема, розробки Закону України «Про службову таємницю», на заміну чинних на сьогодні законів. В останньому необхідно визначитися з термінологією, що дозволить «відчутти різницю». Це слугуватиме підставою для внесення змін до інших нормативно-правових актів України, що регулюють захист інформаційного продукту, що є інтелектуальною власністю і має обмеження у розповсюдженні.

Зазначене дасть змогу структурувати відомчу нормативно-правову базу з метою організації ефективного захисту державних та недержавних інформаційних ресурсів, у тому числі ноу-хау на ранній стадії, які в майбутньому можуть стати секретними відомостями. Це забезпечить наш досить високий (поки що) науково-технологічний потенціал від втрат, а Україну – від суттєвих матеріальних та моральних збитків.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховної Ради України «Про проект нової Конституції України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 37. – Ст. 550.
2. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1991. – № 25. – Ст. 283.
3. Постанова Верховної Ради України «Про проект нової Конституції України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 37. – Ст. 550.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – ст. 141.

5. Закон України «Про підприємства в Україні» від 27.03.91 № 887-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 24. – Ст. 272.
6. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю Цивільного кодексу України (Цивільний кодекс України набирає чинності з 1 січня 2004 року, див. ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ) (Щодо змін див. Закон № 980-IV (980-15) від 19.06.2003 – набирає чинності з 01.01.2004).
7. *Гостев И.М.* Новые приключения коммерческой тайны в России, или Что несет с собой новый закон? // Конфидент. – 2004. – Сентябрь-октябрь.
8. Лист Головної державної податкової інспекції України від 23.11.95 № 04-115/10-5614.
9. Ст. 139 Гражданского Кодекса РСФСР (в ред. – Указов Президиума ВС РСФСР от 04.08.66, от 30.05.69, от 22.06.70, от 12.12.73, от 01.03.74, от 18.12.74, от 18.10.76, от 03.02.77, от 14.06.77, от 20.02.85, от 28.05.86, от 24.02.87, от 05.01.88, от 15.04.88, от 16.01.90; Закона РСФСР от 21.03.91 № 945-1; Законов РФ от 04.03.92 № 2438-1, от 24.06.92 № 3119-1, от 24.06.92 № 3119/1-1, от 24.12.92 № 4215-1; Федеральных законов от 30.11.94 № 52-ФЗ, от 26.01.96 № 15-ФЗ).
10. Uniform Trade Secretes Act. Annual Conference meeting in San-Diego, California.-August 3-10, 1979.
11. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91 № 1561-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 47. – Ст. 647.
12. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 4. – Ст. 28.
13. Декрет Кабінету Міністрів України «Про податок на прибуток підприємств і організацій» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1993. – № 10. – Ст. 76.
14. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 20.03.91 № 872-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 25. – Ст. 281.
15. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну статистику» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 43. – Ст. 362.
16. Saltman Engineering and Cambell Co. (1948) 65 R.P.C 203, C.A.
17. *Погуляв В.В.* Интеллектуальная безопасность предприятия // Конфидент. – 2004. – № 5.
18. Закон України «Про інформацію» від 2.10.92 № 2657-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 48. – Ст. 650.
19. Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.94 № 3855-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 16. – Ст. 93.
20. Закон України «Про інформацію» від 2.10.92 № 2657-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 48. – Ст. 650.
21. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.92 № 2801-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 4. – Ст. 19.
22. Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 24.12.93 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 15. – Ст. 84.
23. Закон України «Про адвокатуру» від 19.12.92 № 2887-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 9. – Ст. 62.
24. Закон України «Про Рахункову палату» від 11.07.96 № 315/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 43. – Ст. 212.
25. Закон України «Про страхування» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 18. – Ст. 78.
26. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 05.07.94 № 80-94 ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 31. – Ст. 286.

27. Проект Цивільного кодексу України, прийнятий Верховною Радою України у першому читання 05.07.97, ст. 191, 513–519 // Українське право. – 1999. – № 1.
28. Закон України № 2297-VI від 1 червня 2010 року «Про захист персональних даних».
29. Model Provision on Protection Against Unfair Competition. – WIPO. – 1996.
30. Закон України «Про страхування» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 18. – Ст. 78.
31. Закон України «Про державну таємницю» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 16. – Ст. 93.
32. Закон України «Про підприємства в Україні» від 27.03.91 № 887-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 24. – Ст. 272.
33. Закон України «Про державну таємницю» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 16. – Ст. 93.
34. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження колегії Державного комітету по охороні державних таємниць у пресі та інших засобах масової інформації» від 8 червня 1993 р. № 430; Постанова Кабінету Міністрів «Про надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю» від 12 липня 1999 р. № 1228; Постанова Кабінету Міністрів «Про встановлення письмової форми трудових договорів з працівниками, діяльність яких пов'язана з державною таємницею» від 16 листопада 1994 р. № 779; Постанова Кабінету Міністрів «Про внесення змін до Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю» від 11 жовтня 2002 р. № 1511; Постанова Кабінету Міністрів «Про забезпечення захисту державної таємниці під час приватизації (корпоратизації) державних підприємств» від 17 липня 2003 р. № 1114; Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю» від 8 червня 1998 р. № 838; Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження положень з питань державної таємниці та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 29 листопада 2001 р. № 1601; Постанова Кабінету Міністрів «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» від 9 серпня 1993 р. № 611; Розпорядження Кабінету Міністрів «Про заходи щодо вдосконалення системи охорони державної таємниці» від 15 жовтня 2003 р. № 625-р; Наказ Державного комітету з питань державних секретів «Про затвердження Типової форми трудового договору з працівником, діяльність якого пов'язана з державною таємницею, та Зобов'язання громадянина України у зв'язку з допуском до державної таємниці» № 44 від 08.12.94; Наказ державної служби експортного контролю «Про затвердження Інструкції про порядок заповнення заяви про отримання (продовження терміну дії) повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю» від 08.07.2005 № 193; Наказ Департаменту спеціальних телекомунікацій систем та захисту інформації Служби безпеки України «Про затвердження Положення про порядок розроблення, виготовлення та експлуатації засобів криптографічного захисту конфіденційної інформації» від 30.11.99 № 53; Наказ Міністерства транспорту України «Про затвердження Посібника керівникам підприємств, установ, організацій Міністерства транспорту України з організації роботи та здійснення

повноважень з забезпечення охорони державної таємниці» від 10.02.2003 № 86; Наказ Міністерства юстиції «Про затвердження Порядку здійснення державною виконавчою службою України виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) стосовно підприємств, установ, організацій, діяльність яких пов'язана з державною таємницею» № 10/5а від 23.03.2000 vd20000323 vn10/5а за № 278/4499; Наказ Державної податкової адміністрації України «Щодо затвердження Положення про забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення контрольно-ревізійних функцій органами державної податкової служби України» від 29.08.2002 № 400; Наказ Служби безпеки «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» від 12.08.2005 № 440; Наказ Фонду державного майна України, Служби безпеки України «Про Порядок виконання заходів, спрямованих на погодження проектів планів приватизації державного майна підприємств (планів розміщення акцій відкритих акціонерних товариств), які провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею» від 27.10.2005 № 2846/562 тощо.

35. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1561-12.

36. Лист Національного банку України від 24.12.2003 № 18-111/4656-9755 «Про роз'яснення з питань додержання вимог законодавства щодо банківської таємниці та окремих питань банківської діяльності». Національним банком України на адресу його територіальних управлінь, а також банків електронною поштою надсилалися листи (від 19.04.2001 р. № 18-112/1467-2599, від 24.09.2001 р. № 18-211/3519-5735, від 29.10.2001 р. № 18-111/3973-6510, від 08.07.2002 р. № 18-111/2516-4251, якими надавались роз'яснення з питань додержання вимог законодавства щодо банківської таємниці та окремих питань банківської діяльності. З того часу відбулися певні зміни в законодавстві, в тому числі прийняті нові закони, зокрема, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», внесено зміни до законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про прокуратуру», «Про міліцію», «Про державну податкову службу в Україні», «Про організаційно правові основи боротьби з організованою злочинністю». Одночасно наголошуємо на необхідності неухильного дотримання норм Закону України «Про банки і банківську діяльність», що визначають правовий режим банківської таємниці, порядок її збереження та розкриття; Лист Національного банку України Управління методологічного та нормативно-організаційного забезпечення фінансового моніторингу «Щодо забезпечення інспекторам Національного банку України вільного доступу до усіх документів банку та отримання ними інформації, що містить банківську таємницю» від 04.01.2005 № 48-016/3-7; Лист Національного банку України Департамент з питань запобігання використанню банківської системи для легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму «Щодо розкриття банківської таємниці за рішенням суду» від 19.04.2005 № 48-012/275-3973; Постанова правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок здійснення Національним банком України наглядових функцій щодо банків, діяльність яких пов'язана з державною таємницею» від 28.12.2002 № 538 тощо.

37. Звернення, рекомендації, матеріали українських розробників Вільного (Відкритого) програмного забезпечення та круглого столу з проблем розповсюдження програмного забезпечення та інших об'єктів Вільної (Відкритої) інтелектуальної власності // Добірка звернень, рекомендацій і матеріалів українських розробників Вільного Відкритого) ПЗ та круглого столу з проблем розповсюдження програмного забезпечення та інших об'єктів Вільної (Відкритої) інтелектуальної власності. – За сприяння представництва ПРООН (UNDP) в Україні. – К., 2005.